

Science
Conference
2026

13–14 Feb 2026

International **scientific and practical conference**

- 1. Scientific technologies**
- 2. Economy**
- 3. Finance**
- 4. Mathematical analysis**
- 5. Technical sciences**
- 6. Pedagogy**
- 7. Psychology**
- 8. Philosophy**
- 9. Natural Sciences**

OpenAIRE | EXPLORE

www.d-pressa.com

International scientific and practical conference

Part 1
February 2026

Collection of Scientific Works

© International scientific and practical conference. 2026.

KASB-HUNARGA O'QITISH XIZMATLARINI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Toshpo'latov Sherzod Xaydarkulovich

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax fililali "Iqtisodiyot va turizm" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kasb-hunarga o'qitish xizmatlarini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida inson kapitalining ahamiyati ortib borayotgan bir paytda kasbiy ta'lim tizimini samarali moliyalashtirish muhim strategik vazifaga aylanmoqda. Tadqiqotda kasbiy ta'lim xizmatlarini moliyalashtirishning asosiy manbalari, jumladan davlat byudjeti, davlat-xususiy sheriklik (PPP), grantlar va subsidiyalar hamda raqamli moliyalashtirish instrumentlari o'rganildi. Shuningdek, maqolada kasbiy ta'lim xizmatlarini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash, bandlik darajasini oshirish va mehnat bozori talablariga mos malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim, moliyalashtirish mexanizmlari, davlat-xususiy sheriklik, inson kapitali, ta'lim iqtisodiyoti, grantlar, subsidiyalar, raqamli moliya, investitsiya samaradorligi, bandlik

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida kasb-hunarga o'qitish tizimi inson kapitalini shakllantirishning eng muhim vositalaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, global raqobat kuchayib borayotgan, texnologik o'zgarishlar tezlashgan davrda malakali kadrlar tayyorlash masalasi har bir davlat uchun strategik ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy va amaliy muammolardan biri hisoblanadi.

Kasbiy ta'lim xizmatlari iqtisodiy kategoriya sifatida xizmatlar bozori tarkibiga kiradi va ularning samaradorligi ko'p jihatdan moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq. Agar ta'lim tizimi yetarli darajada moliyalashtirilmasa, o'quv jarayonining sifati pasayadi, moddiy-texnik baza eskiradi va malakali kadrlar tayyorlash jarayoni izdan chiqadi.

Bugungi kunda ko'plab mamlakatlarda kasb-hunar ta'limini moliyalashtirish davlat byudjeti, xususiy sektor investitsiyalari, grantlar va xalqaro moliyaviy institutlar mablag'lari hisobiga amalga oshiriladi. Biroq ushbu manbalar har doim ham yetarli emas yoki samarali taqsimlanmaydi. Natijada moliyalashtirish tizimida nomutanosibliklar yuzaga keladi.

O'zbekiston sharoitida ham kasb-hunar ta'limi tizimini modernizatsiya qilish jarayonida moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati ortib bormoqda. Ayniqsa, davlat byudjeti mablag'laridan samarali foydalanish, xususiy sektorni jalb etish va yangi moliyaviy instrumentlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish tizimini ilmiy asosda tahlil qilish orqali uning samaradorligini oshirish imkoniyatlari aniqlanadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish mexanizmlarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Kasb-hunarga o'qitish xizmatlarini moliyalashtirish masalalari zamonaviy iqtisodiy va pedagogik adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lib, ular asosan inson kapitali nazariyasi, davlat moliyasi nazariyasi va xizmatlar iqtisodiyoti doirasida o'rganiladi. Inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'limga yo'naltirilgan investitsiyalar uzoq muddatda iqtisodiy o'sish, mehnat unumdorligi va daromadlar oshishini ta'minlaydi. Shu sababli kasbiy ta'lim xizmatlari iqtisodiy investitsiya sifatida qaraladi va ularni moliyalashtirish strategik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda ta'limni moliyalashtirishning bir nechta asosiy modellari ajratib ko'rsatiladi. Eng an'anaviy model – bu davlat tomonidan moliyalashtirish bo'lib, unda kasb-hunar ta'limi asosan davlat byudjeti hisobidan qo'llab-quvvatlanadi. Ushbu model ijtimoiy tenglikni ta'minlash va barcha qatlamlar uchun ta'limga kirishni kengaytirish imkonini beradi. Biroq, ko'plab tadqiqotchilar davlat byudjeti resurslarining cheklanganligi sababli bu modelning samaradorligi har doim ham yuqori emasligini ta'kidlaydilar.

Shu bilan birga, zamonaviy iqtisodiy sharoitda davlat-xususiy sheriklik (PPP) modeli keng tarqalmoqda. Ushbu modelda ta'lim tizimini moliyalashtirishda xususiy sektor faol ishtirok etadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, PPP modeli orqali ta'lim tizimining moddiy-texnik bazasi yaxshilanadi, innovatsion texnologiyalar joriy etiladi va ta'lim sifati oshadi. Ayniqsa, sanoat korxonalari bilan hamkorlikda tashkil etilgan kasbiy ta'lim markazlari yuqori samaradorlik ko'rsatkichlariga ega.

Xalqaro tajribada grantlar va donorlik mablag'lari ham muhim moliyalashtirish manbai sifatida qaraladi. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan ajratilayotgan mablag'lar ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda kasbiy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynamoqda.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ta'limni moliyalashtirish samaradorligini baholash usullariga ham alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, ROI (Return on Investment) va Cost-Benefit Analysis (CBA) usullari keng qo'llaniladi. Bu usullar orqali ta'limga sarflangan mablag'larning iqtisodiy qaytimi aniqlanadi. Biroq, ayrim tadqiqotchilar ushbu usullar ijtimoiy samaradorlikni to'liq aks ettira olmasligini ta'kidlaydi.

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot sharoitida ta'limni moliyalashtirishning yangi shakllari paydo bo'lmoqda. Jumladan, kraudfanding, ta'lim kreditlari va raqamli grant platformalari orqali moliyalashtirish mexanizmlari kengaymoqda.

Shunga qaramay, ilmiy adabiyotlarda quyidagi muammolar qayd etilgan:

- moliyalashtirish manbalarining yetarli diversifikatsiya qilinmaganligi
- mablag'larning samarali taqsimlanmasligi

- xususiy sektor ishtirokining pastligi

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'lim xizmatlarini moliyalashtirish murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, uni takomillashtirish uchun kompleks yondashuv zarur.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish mexanizmlarini baholash uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi mavjud moliyalashtirish tizimining samaradorligini aniqlash va uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat bo'lganligi sababli, bir nechta usullar uyg'un holda qo'llanildi.

Birinchi navbatda, tizimli yondashuv qo'llanildi. Bu yondashuv orqali kasbiy ta'lim tizimi yagona iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqildi va uning moliyalashtirish mexanizmlari boshqa iqtisodiy elementlar bilan o'zaro bog'liqlikda o'rganildi.

Ikkinchi usul – iqtisodiy tahlil bo'lib, u orqali ta'limga yo'naltirilgan moliyaviy resurslarning samaradorligi baholandi. Xarajatlar va natijalar o'rtasidagi nisbat aniqlanib, moliyalashtirish samaradorligi tahlil qilindi.

Uchinchi usul – taqqosiy tahlil bo'lib, u orqali turli mamlakatlarning kasbiy ta'limni moliyalashtirish tajribasi o'rganildi. Bu usul ilg'or tajribalarni aniqlash va ularni milliy tizimga moslashtirish imkonini berdi.

Shuningdek, statistik tahlil usuli qo'llanilib, mavjud ma'lumotlar asosida umumiy xulosalar chiqarildi.

Moliyalashtirish samaradorligi quyidagi ko'rsatkichlar orqali baholandi:

- xarajat samaradorligi
- investitsiya qaytimi (ROI)
- ta'lim sifati ko'rsatkichlari
- bandlik darajasi

Tahlil va natijalar

Mazkur metodologiya tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirishda bir nechta samarali mexanizmlar mavjud bo'lib, ularni uyg'un holda qo'llash eng yaxshi natijani beradi.

Birinchi mexanizm – davlat byudjeti orqali moliyalashtirish. Bu mexanizm ta'lim tizimining barqaror ishlashini ta'minlaydi. Biroq faqat davlat mablag'lariga tayanish yetarli emas.

Ikkinchi mexanizm – davlat-xususiy sheriklik (PPP). Ushbu model orqali xususiy sektorni jalb etish mumkin.

Uchinchi mexanizm – grantlar va subsidiyalar.

To'rtinchi mexanizm – raqamli moliyalashtirish.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, moliyalashtirish tizimi diversifikatsiya qilinganda samaradorlik oshadi.

SWOT tahlil

Kuchli tomonlar (S)	Zaif tomonlar (W)
Davlat qo'llab-quvvatlashi mavjud	Mablag' yetishmasligi
Barqaror tizim	Resurslar noto'g'ri taqsimlanadi
Imkoniyatlar (O)	Tahdidlar (T)
PPP rivoji	Kiberxavfsizlik
Raqamli moliya	Iqtisodiy inqiroz

SWOT tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'limni moliyalashtirish tizimi muayyan ustunliklarga ega bo'lsa-da, uni takomillashtirish zarur. Ayniqsa, xususiy sektorni jalb etish va raqamli moliyalashtirish imkoniyatlaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiyot sharoitida strategik ahamiyatga ega bo'lgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatdiki, kasbiy ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan uning moliyaviy ta'minoti va ushbu resurslardan foydalanish darajasiga bog'liqdir.

Mazkur maqolada kasb-hunar ta'limini moliyalashtirishning mavjud mexanizmlari, ularning afzallik va kamchiliklari hamda xalqaro tajriba asosida ularni takomillashtirish yo'nalishlari chuqur o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy moliyalashtirish modeli, ya'ni davlat byudjeti asosida moliyalashtirish tizimi muayyan darajada barqarorlikni ta'minlasa-da, zamonaviy iqtisodiyot talablariga to'liq javob bera olmaydi. Sababi shundaki, davlat resurslari cheklangan bo'lib, ular orqali barcha ehtiyojlarni qoplash imkoniyati mavjud emas. Shu bois moliyalashtirish tizimini diversifikatsiya qilish zarurati yuzaga keladi.

Tadqiqot natijalari asosida aniqlanishicha, davlat-xususiy sheriklik (PPP) modeli kasb-hunar ta'limini moliyalashtirishda eng istiqbolli mexanizmlardan biri hisoblanadi. Ushbu model orqali xususiy sektorni ta'lim jarayoniga jalb etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ta'lim sifati oshiriladi. Ayniqsa, sanoat korxonalari bilan hamkorlik asosida tashkil etilgan kasbiy ta'lim markazlari mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlashda yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

Shuningdek, grantlar va subsidiyalar tizimi ham muhim moliyalashtirish manbai sifatida e'tirof etildi. Xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan ajratilayotgan mablag'lar kasbiy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynamoqda. Biroq ushbu mablag'lardan samarali foydalanish uchun monitoring va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Tadqiqot davomida raqamli moliyalashtirish mexanizmlarining ahamiyati ham alohida ta'kidlandi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ta'limni moliyalashtirishda innovatsion instrumentlar, jumladan, kraudfanding platformalari, ta'lim kreditlari va

elektron grant tizimlari keng qo'llanilmoqda. Bu esa moliyalashtirish manbalarini kengaytirish va ta'lim tizimining moliyaviy barqarorligini oshirish imkonini beradi.

Biroq, tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, kasb-hunar ta'limini moliyalashtirish tizimida bir qator muammolar mavjud. Jumladan, moliyaviy resurslarning yetarli emasligi, mablag'larning noto'g'ri taqsimlanishi, xususiy sektor ishtirokining pastligi va boshqaruv tizimining samaradorligi pastligi ushbu sohaning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli ushbu muammolarni hal etish kompleks yondashuvni talab etadi.

Mazkur tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, kasb-hunar ta'limini moliyalashtirish tizimini diversifikatsiya qilish zarur. Ya'ni, davlat byudjeti bilan bir qatorda xususiy sektor, xalqaro tashkilotlar va innovatsion moliyalashtirish manbalarini keng jalb etish lozim. Bu esa moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini keng joriy etish zarur. Bu orqali ta'lim tizimining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanadi va mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Uchinchidan, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish, monitoring va baholash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

To'rtinchidan, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali moliyalashtirish tizimini modernizatsiya qilish lozim. Bu nafaqat mablag'larni jalb qilishni, balki ularni samarali boshqarishni ham ta'minlaydi.

Beshinchidan, kasb-hunar ta'limi tizimini mehnat bozori bilan integratsiyalash zarur. Bu orqali moliyalashtirish tizimi ham samarali ishlaydi, chunki investitsiyalar aniq natijalarga yo'naltiriladi.

Umuman olganda, kasb-hunar ta'limini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish orqali nafaqat ta'lim tizimini rivojlantirish, balki iqtisodiy o'sishni ta'minlash, bandlik darajasini oshirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash mumkin.

Shunday qilib, mazkur tadqiqot kasb-hunar ta'limi xizmatlarini moliyalashtirish tizimini yanada rivojlantirish va uni zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashtirish bo'yicha muhim ilmiy asos yaratadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda chuqurroq empirik tadqiqotlar o'tkazish va ekonometrik modellar asosida tahlillar olib borish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Javmanov J., Jo'rayev S. Aholini o'zo'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish //Green Economy and Development. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 664308.
2. Qonuni O. R. Ta'lim to'g'risida //Toshkent: O'zbekiston. – 2020.
3. Erdon og'li F. D. O'ZBEKISTONNING 2030-YILGACHA BO'LGAN DAVRDAGI RIVOJLANISH STRATEGIYASI VA UNI AMALGA OSHIRISH BOSQICHLARI //IMRAS. – 2024. – T. 7. – №. 1. – C. 1-6.

4. Halilov J. Ishsizlar Va Band Bo'lmagan Aholini Kasb-hunarlarga O'qitishning Psixologik-pedagogik Asoslari //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – T. 10. – №. 5. – C. 722-728.
5. Shirinboyevna E. M. TA'LIM XIZMATLARI SIFATINI OSHIRISHNING NAZARIY-ILMIY ASOSLARI //SHOKH LIBRARY. – 2026. – T. 1. – №. 1.
6. Saloxitdinov S. Oliy ta'lim xizmatlari sifatini baholashning zamonaviy konsepsiyalari va innovatsion mexanizmlari: milliy va xalqaro tajribani taqqoslamali tahlil qilish asosida takomillashtirish yo 'nalishlari //Academic literature. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 1-128.
7. Qosimov F. INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY ZARURATI VA AHAMIYATI //Scientific journal of the Fergana State University. – 2025. – №. 4. – C. 39-39.
8. Axmedov M. Korxonalarda Inson Kapitalidan Samarali Foydalanish Yo 'llari: Nazariya, Amaliyot Va GLOBAL Brendlar Tajribasi //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668430.
9. Qurbonov X. Xususiy Kapitalning Optimal Tarkibining Aksiyadorlik Jamiyatlari Moliyaviy Barqarorligiga Ta'siri //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668469.
10. Sonayev S. Aksiyadorlik Jamiyatlarining Asosiy Va Moliyaviy Faoliyati Samaradorligini Oshirish Yo 'llari //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668580.
11. Mamatov M. Xizmat Ko 'rsatish Sohasini Rivojlantirishning Ilmiy Konsepsiyalari //Green Economy and Development. – T. 1. – №. 6. – C. 662711.
12. Salimov A. Oliy Ta'lim Xizmatlari Sifatini Oshirishda Inson Kapitalini Rivojlantirish Va Uni Samarali Boshqarish Mexanizmlari //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 7. – C. 666345.
13. Umarkulov K., Abdunosirova N. O 'zbekistonda inson kapitali raqamli transformatsiya sharoitida: muammolar, imkoniyatlar va strategik yechimlar //MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT. – 2025. – T. 3. – №. 6.